

RUSSULA CESSANS

MAARTEN VAN VUURE, *Prins W. Alexanderlaan 7, 7242 GH Lochem*

SUMMARY

Russula cessans, a rare fungus in the Netherlands is described in detail.

Mij werd gevraagd wat te schrijven over mijn ervaringen van herfst 1982 op Corsica. 't Leek me zinvol daar ook ons land in te betrekken. Het speuren in een vreemd gebied heeft - vooral als je je met één geslacht bezig houdt - het voordeel dat je soorten die hier te lande zeldzaam zijn beter kunt leren kennen, wanneer je de kans benut deze elders, waar ze veelvuldig voorkomen, goed te bestuderen.

Russula cessans is bij ons een zeldzame soort. De eerste vondst is van Huysman uit de omgeving van Otterloo (24-6-1972). Een andere vondst is van van den Bergh uit de duinen bij Oostvoorne en dateert van 17-10-1981. Zelf vond ik een mooi karmijnkleurig exemplaar op de Holterberg, onder dennen, en wel op 28-8-1979. Toch was dit niet mijn eerste ontmoeting met *R. cessans*. Ik kende hem al van Noorwegen en en wel in een prachtige purperen uitgave en in een paarse editie.

Op Corsica komt bovengenoemde soort op veel plaatsen voor. Je vindt hem steeds onder dennen op zure grond (uitgespoelde leem, zandgrond). Meestal staat hij in groepjes van bijv. 7 à 8 exemplaren bijeen onder den (*Pinus nigra* of *Pinus maritima*). De hoedjes zijn meest 4 à 5 cm in doorsnee en regelmatig van vorm, de witte stelen zijn recht, regelmatig van vorm en vertonen aan de basis altijd een okergele kleur, terwijl de smaak in de lamellen altijd iets scherp is. Hij komt op verscheidene plaatsen op Noord-Corsica voor en ik kan nu dus een uitvoeriger beschrijving geven.

Russula cessans, A.A. Pearson, The Naturalist, London, 1950: 101 (1950).

Hoed: diameter 3,5-5 cm, aanvankelijk halfbolvormig, later konveks in het midden ingedrukt, regelmatig van vorm, alleen aan de rand wat gegolfd; deze bij ouder worden vaak omhoog geslagen, glad, alleen bij oudere exemplaren over een kleine afstand (3 à 4 mm) gestreept-gevoord, stomp of wat afgerond; hoedhuid glad, onder de loep bij vochtig weer spekkig glanzend, later dofglanzend en zelfs mat, hoedhuid laat gemakkelijk los (schilt vrij gemakkelijk); kleur in het midden van de hoed donkerpaars tot zwartachtig, ook wel okerbruin met okergeel; randzone grijspaars, purperpaars of donker rose. De hele hoed kan ook wel karmijnrood zijn

en alleen een donker midden hebben. v.d. Bergh gaf voor zijn vondst een kleurenverloop op aan de hand van de code van Séguy: midden 41 met een geel "wolkje" en soms zelfs een beetje oranje; rand 141, 148, 341, 252, 72.

Lamellen: vrij ver van elkaar (8 per cm aan de hoedrand), vrij breed en tamelijk dik, maar de rand is dun en gaaf; weinig of geen korte lamellen, weinig gevorkte en dan alleen bij de steel; aanhechting bij de steel met een flauw bochtje; kleur licht oker met een wat grauwe reflex, later bij het drogen oranjegeel; anastomosen duidelijk te zien.

Steel: 3-4 x 1-1,5 cm, meest recht, regelmatig, cilindrisch, soms onderaan wat knotsvormig; bovenaan iets verwijd; wit, onder de loep speciaal bovenaan als besneeuwd, later meer de indruk van dooiend ijs; de huid wordt nl. bij het verwelken wat grijs en wat geribd; steelbasis bruingeel getint.

Vlees: nogal stevig, speciaal dat van de steel bij jonge exemplaren; daarentegen in de hoedrand erg dun, zodat de buitenste zone een vliezig karakter krijgt; wit, later vooral in de steel wat grijs wordend; smaak van de lamellenrand iets scherp (deze eigenschap bijzonder konstant!); geur bij doorsnijden zwak-fruitig; FeSO₄-reactie: zwak, bleek oranjeoker; guaiac: direkt intensief donker blauw.

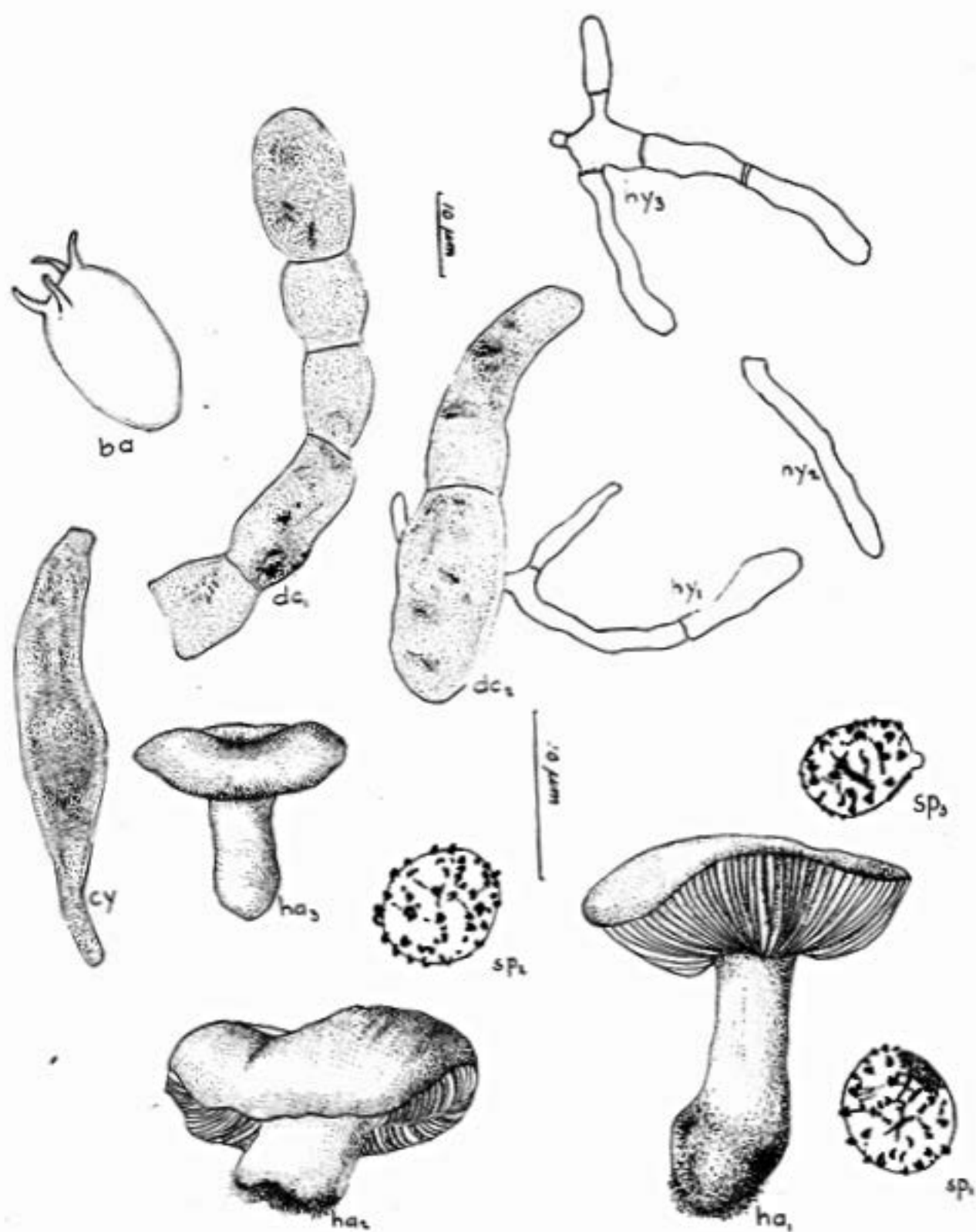
Kleur van de sporee: 1Vb - 1Vc volgens de schaal van Romagnesi.

Mikroskopie: Cystiden op de lamellen opvallend schaars, spoelvormig-flesvormig (soms vertoont de "hals" een knop), weinig boven de basidiën uitstekend, 28-44 x 6,4-10,4 μ m; basidiën peervormig tot bijna ballonvormig, 28-30,4 x 9,6-12,6 μ m; sterigme 2 x 3 μ m.

Hoedhuid: talrijke dermatocystiden, waarvan het eindlid wel 12 μ m breed kan zijn (gemiddeld meest 5,6 μ m) en die wel een lengte van meer dan 100 μ m kunnen hebben; weinig "tussenschotten" d.w.z. 1-3, indien eindlid knotsvormig is; veel septen als het eindlid cilindrisch van vorm is. Hyfen 3,2 - 4,8 μ m breed, cilindrisch, wat gegolfd, hier en daar met een enkele uitstulping, vertakt.

Sporen: de meeste ellipsvormig, enkele bolrond, 6,8-8,4 x 5,6-6,4 μ m, met een nogal geprononceerde ornamentatie - sommige wratten zijn wel 1,2 μ m hoog - die het beste als "onderbroken (onvolledig) netvormig" gekarakteriseerd kan worden, hoewel een deel van de sporen slechts een aanzet tot een net vormt. De mazen van het net worden gevormd door kammen, waaraan bijna altijd nog te zien is dat ze uit wratjes, puistjes of punten zijn opgebouwd. Vaak ook zien we de protuberansen op een rijtje staan, zonder dat ze door een "connexive" verbonden zijn. De sterk amyloïde vlek boven de apiculus, de z.g. "tache supra-appendiculaire", is vijfhoekig. Die apiculus zelf meet 1,6 x 0,8 μ m.

Een mooie foto van onze *Russula* vinden we bij Marchand (1972) onder nummer 474. Volgens Singer hebben twee figuren van Cooke (1881 - 1892), nl.

plaat 1054 (1098), één rechts en één bovenaan, betrekking op *R. cessans*, alleen daar onder de naam *R. chamaeleontina*.

Kans om onze soort te verwisselen met soorten die in habitus veel overeenkomst vertonen, bestaat zeker. Ik denk in de eerste plaats aan *R. nauseosa*, waarop *R. cessans* wel lijken kan, vooral als de tinten van deze laatste wat verbleekt zijn. Behalve een overeenkomst in kleur heeft *R. nauseosa* ook een steel die bij het verwelken verkleurt tot een grauwe tint. Maar *R. nauseosa* is aan *Picea* gebonden, terwijl *R. cessans* onder *Pinus* groeit. Bovendien heeft *R. nauseosa* sporen met geïsoleerde wratten, en *R. cessans* sporen met een min of meer netvormige ornamentatie. Tenslotte verschijnt *R. nauseosa* uitzonderlijk vroeg - vaak al in juni -, terwijl *R. cessans* juist bijzonder laat verschijnt. Hij heet niet voor niets "de dralende", d.w.z. dralende om te voorschijn te komen.

R. laricina lijkt ook op *R. cessans* en heeft ook vergelijkbare sporen. Maar de hoedhuid van *R. laricina* geeft een geheel ander beeld: hier hyfen, die op het eind sterk versmald zijn, en dermatocystiden die allen weinig gesepteerd zijn.

LITERATUUR

- Blum, J. (1962). Les Russules.
 Cooke, M. (1881 - 1891). Illustrations of British Fungi.
 Kühner & Romagnesi (1953). Flore analytique des champignons supérieurs.
 Marchand, A. (1977). Champignons du nord et du midi.
 Moser, M. (1978). Die Röhrlinge und Blätterpilze.
 Pearson, A.A. (1950). The Naturalist, July-September: 101-102.
 Romagnesi, H. (1967). Les Russules de l'Europe et de l'Afrique du Nord.
 Romagnesi, H. (1980). Quelques espèces rares ou nouvelles de macromycètes VIII Russules 1. Bull. Soc. Myc. Fr. t. 96, fasc. 3: 306-308.
 Séguy, E. (1936). Code universel des Couleurs.

Russula cessans. ha = habitus (ware grootte); sp = sporen; dc = dermatocystide; hy = hoedhuidhyfe; cy = cystide; ba = basidium.

Fig. ha¹ heeft betrekking op een exemplaar van 30-10-1982, uit de z.g. Balagna (omgeving Ulmi Capella) op Noord-Corsica, onder *Pinus nigra* var. *laricio*. Ook de mikroskopische tekeningen hebben betrekking op dit exemplaar; Fig. ha² is een vondst uit de z.g. Valdo Niello, van 1-11-1982; Fig. ha³ betreft een specimen uit de Forêt de Bonifato, ongeveer 20 km. ten Z. van Calvi, van 29-10-1982.